

TL4014 Sovyet Dönemi Dil Siyaseti
Örnek Sınav

Öğretim Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Can TEZİÇ.

1. E. Gellner'in düşüncelerini anlatınız. (25 Puan)

E. Gellner (2006) modern ulus olgusuna bir devletin sınırları içerisinde toplumun kültürel bir birlik içerisinde birleşmesi olarak yaklaşmıştır. E. Gellner'e göre ulus devlet ortak kültür ve politik birliğin bir aracı iken, modern uluslar ise sosyal bir olgu olarak tüm vatandaşların modern devlet tarafından inşa edilen yüksek kültür çerçevesinde bütünleşmesi olarak görülmektedir.

E. Gellner'e göre orta çağ feodal toplumundan endüstri toplumuna geçiş süreci aynı zamanda toplumdaki sosyo-kültürel yapıda derin değişimlere yol açmıştır. Bu değişim süreci içerisinde devlet üretim sürecini güçlendirmek ve iş gücündeki sürekliliği sağlayabilmek amacı ile modern eğitim metotları ile egemenlikleri altındaki nüfusa ulaşmaktadır.

Devletin yürütmüş olduğu standardize edilmiş dil politikaları yine eğitim yolu ile standardize edilen kültür politikaları ile desteklenmektedir. Bu olgu aynı zamanda modern ulusal kimlikleri ve ulusal aidiyetleri de beraberinde getirmiştir. Tarihsel olarak bu yapılanma feodal döneme mahsus bir birinden görece kopuk ve izole grupları bir araya getirerek toplumsal bütünleşme sonucu ulusal aidiyet ve kimliklerin diğer aidiyetlerin önüne geçmesine yol açmıştır.

2. Tarihsel olarak günümüz Tuva Cumhuriyetinin idari bütünlüğe kavuşma sürecini kısaca anlatınız. (25 Puan).

Tarihsel olarak farklı devlet ve imparatorlukların egemenliği altında kalan günümüz Tuva Cumhuriyeti siyasi olarak görece bir coğrafi bütünlüğe ilk olarak Oran-Hay adı altında Jungar Han zamanında ulaşmıştır.

1758 yılında Uranhay'ın Mançu-Çin yönetimi altına girmesi ile birlikte idari kurumlarının da inşa edildiği siyasi bir coğrafya olmuştur. Bu siyasi yapılanma ile birlikte Uranhay Mançu-Çin imparatorluğunun egemenliği içerisinde kuzey batı Moğolistan ile beraber geniş bir idari yapının parçası haline gelmiştir. Uranhay kuzeybatı Moğolistan ile bir idari yapı haline gelirken aynı zamanda Uranhay'ın içerisi de o güne kadar fiziki coğrafyada görülmeyen bir siyasi yapılanma ile karşı karşıya kalmıştır. Bu idari yapılanmaya daha yakından bakıldığı zaman Uranhay temelde dokuz idari kojun'a ayrılırken, bu *kojun*'lar da kendi içerisinde *sumon* olarak adlandırılan üç veya dört alt idari yapıya ayrılmaktadır. *Sumon*'ları içerisinde ise daha küçük alt birimler olan *arban*'lar bulunmaktadır.

Bu idari yapılanma içerisinde yaşayan halk görece-yerleşik hayata geçilmeye Mançu-Çin İmparatorluğu yöneticilerince zorlanmıştır. Sonuç olarak, görece yerleşik hayata geçiş (grupların idari sınırlar içerisinde bulunma zorunluluğu) aynı zamanda daha önceleri fiziki coğrafyayı farklı şekilde algılayan farklı soy gruplarını hatta farklı dil gruplarına ait soy gruplarını da bir arada yaşamaya zorlamıştır. Bu idari yapılanmanın gerek sosyal hayat gerekse aidiyet üzerine etkisi ise *Törel* olarak adlandırılan farklı grupların bir arada yaşadıkları toprak temelinde bir soy anlayışı geliştirmelerine yol açarak bölgenin etnik olarak bütünleşmeye yardımcı olmuştur.

İdari yapılara ayrılan Uranhay bölgesi 1911 yılına kadar Mançu-Çin İmparatorluğunun bir parçası olarak kalmıştır. 1911 yılı içerisinde Çin İmparatorluğu içerisinde ortaya çıkan Sinhay devrimi neticesinde Mançu-Çin İmparatorluğu kargaşa ortamına düşmüş ve akabinde gerek Moğolistan'daki gerekse Uranhay'daki Çin karşıtı isyanlar sonucu her iki bölge de Çin'den bağımsızlığını almıştır.

3. Tarihsel olarak Tuva'da dil durumu nasıldır? (25 Puan).

Tarihsel olarak ele alındığında günümüz Tuva Cumhuriyeti sınırları farklı devletlerin yönetimleri altında kaldığı gibi aynı zamanda başta Türk dili olmak üzere Samoyed, Moğol ve Tibet dilleri gibi farklı dillerin etkisi altında da kalmıştır. Aynı şekilde bölgede yine farklı alfabelerin kullanıldığı da tarihsel veriler tarafından kanıtlanmaktadır.

Özellikle Moğol dili 1921 bağımsızlık öncesi dönemde Tuva da gerek bürokrasi gerekse güncel yaşamda etkisini arttırmıştır. 1930'lu yıllara kadar resmî evraklarda kullanılan dilin Moğolca olması Uranhay bölgesinin Çin imparatorluğuna girmesi ve akabinde ilk üç *Ambın – Noyon*'un da etnik olarak Moğol Noyanlardan seçilmesi pratik ve idari olarak Moğolcanın bölgeye nüfusunu kolaylaştırmıştır.

İ.V. Otroşenko (2015)' nun B. Ya. Vladimirtsov (1989), Adrianvo (2007), Oşukov (2007), Maslov (1933), Tatarintsev (1975), Maslov (1933), Tatarintsev (1976), Kuular (2012), Ulanova (1988) gibi tarihçilerin çalışmalarına referans vererek Moğol dilinin Uranhay'da hem bürokratik hem de edebi ve güncel yaşamda etkili olduğunu belirtmektedir. Özellikle, Mançu-Çin hâkimiyeti sırasında bölgede Budizm'in devlet dinî olarak ilan edilmesi ile birlikte bürokraside ve Budist tapınaklarında kurulan eğitim merkezlerinde Tibet dilinin yanında eski Moğol alfabesinin de kullanıldığını görmekteyiz. Öyle ki 1930 yılına kadar Tuva eliti ve

bürokratik sınıf Moğol diline hâkim olduğu gibi yine Moğolca gazete okumaya devam etmişlerdir. Yine 1930'lu yıllara kadar Tuva'lı Lamalar Batı Moğolistan'daki ve Halha'daki manastırlarda eğitim almaktaydılar. Benzer şekilde Tuva yönetiminin üst düzey yetkilileri de çocuklarını ileride devlet yönetiminde yer alabilmeleri amacı ile Moğolistan'daki okullara yollamaktaydılar.

Dolayısı ile Moğol kültürü ve dünyası ile olan bu güçlü etkileşim sonucunda Tuva edebiyatı Moğol dilinde doğmuştur. 19. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan Tuva edebiyatı ve 1911 yılından sonraki yıllıklar Moğolca yazılırken aynı şekilde 1930'lu yıllara kadar yine Moğol dilinde yazılmaya devam edilmiştir.

Diğer taraftan Moğol dilinin toplumun önemli bir kısmı tarafından da kullanıldığı tespit edilmiştir. 1930'lu yıllara kadar gerek Tuvalar gerekse Moğollar birbirlerinin bölgelerine gitmekte ve ticaret ilişkilerini sürdürmekteydiler. Bunun yanında Tuva nüfusunun bir kısmı da Moğol topraklarına yıllık olarak göç etmekteydiler. Özellikle Tannu-Ula ve Kosol Gölü gibi Moğol dünyası ile etkileşimin güçlü olduğu bölgelerde yaşayan Tuvalıların iki dilli oldukları belirtilmektedir. Güney bölgeleri olan Ovyur, Mongun-Tayga ve Erzin bölgelerinde Tuva dili önemli derecede Moğol dilinden kelime almanın yanında Moğolcanın fonetik sisteminden de etkilenmiştir. Diğer taraftan, Tepe-Hol ve Erzin bölgelerinde Moğol dili iyi bir şekilde kullanılırken, Tuva dili'nin kullanımı ise yeterli değildir. Evde Moğol dilinin kullanıldığı bu bölgelerde sonuç olarak okul öncesi çocukların Tuva dilini bilmedikleri tespit edilmiştir. Aynı şekilde Tere-Hol bölgesinde yaşayan Kırgızlar iyi Moğol dili konuşurlarken Tuva dilini zayıf konuşmaktadırlar. Kırgızların doğu grubu ana dil olarak Moğolca'yı öğrenmiş ve Tuva dilini hiç konuşmamaktadırlar. Kırgızların dışında da Tuva'nın güney bölgeleri için bu tespit geçerliliğini korumaktadır. Tuva'nın güney doğusunda yaşayan nüfus aktif olarak Moğol dili kullanırken Tuva dilini bilmemektedir. Moğol dilini aktif olarak kullanan Soyan, İrgit, Çoodu ve Kırgız soy gruplarının komşu Moğol soy grupları ile karışmış oldukları görülmektedir. Sonuç olarak, özellikle cumhuriyet ve dil devrimi öncesinde günümüz Tuva Cumhuriyeti'nin içerisinde farklı dillerin konuşulduğu görülmektedir. Fakat Moğol ve Türk dilleri ikilemi dışında Tuva'da konuşulan Türk dili de farklı ağızlardan meydana gelmiş olup bölgelere göre farklılık göstermektedir.

4. Sovyetler Birliği'nin Tuva'daki gazetecilik çalışmaları üzerindeki etkilerini yazınız. (25 Puan).

28 Şubat – 1 Mart 1922 tarihleri arasında *Komintern* yeni kurulan Tuva Cumhuriyetinde Moğolca bir gazete çıkarılmasının önemli olduğuna

değirirken bu konu 18-19 Ağustos 1924 tarihinde üçüncü *TNRP* toplantısında onaylanmış ve 8 Nisan 1925 tarihinde hayata geçirilmiştir. Henüz o tarihlerde yazı dilinin olmaması gazetenin basım aşamasında kullanılması gereken alfabenin seçimi sorununu da beraberinde getirmiştir. Sovyetler *Krasny Pahar* gazetesi redaktörleri Kril harflerinin kullanımını teklif etmelerine rağmen gazetenin Eski Moğol alfabesinde ve Moğol dilinde çıkarılması kararı alınmıştır. Gazete ilk olarak (1925 – 1926) yılları arasında *Krasny Pahar* redaktörlerinin yardımları ile çıkarılmıştır. Moğolca yayınlanan bu ilk Tuva gazetesi *Erhe Çölööt Tannu-Tuva* (Özgür Tuva) adı ile Ağustos 1925 yılında Tüm Dünyanın Proleterleri Birleşin başlığı altında 300 adet basılmıştır. Çok geniş kitlelere ulaşamayan gazete farklı problemler ile karşı karşıya kalmıştır. 1926 yılında *Komintern*'in de katılımı ile birlikte *TNRP* ve *TRSM* (Tuva Devrimci Gençler Birliği) birlikteliğinde *Tannu-Tuvagiyn Unen* ismi ile gazete yenilenmiştir. Sovyetler Birliği bu dönemde Moğolistan'dan Moğolca basım yapabilecek bir matbaa makinesini Tuva'ya getirtmiş bunun yanında Moskova'dan ve da tercümanlar yollamıştır (G. Banzaraktsaev). Bu gelişmelerin sonucunda Moğol dilinde yayın yapan (*Huvisgalt Arat – Devrim Arat, Zoluiiudin Zorilgo – Gençlerin Görevleri, Huv'sgalt zaluuçid – Gençlerin Devrimi*) adı altında farklı dergiler çıkartılmaya başlanmıştır.

Tannu-Tuvagiyn Unen gazetesi, Rus işçi kolonisinde çıkan *Krasny Pahar* formatında olup, tartışılan konular itibari ile de yine devrim hareketleri hakkında yazılara sahipti.